

Biodiversiteits- beleid

Inhoudsopgave

A Inleiding	3
B De uitgangspunten	5
C Bescherming en versterking van de biodiversiteit	6
D Biodiversiteitsbeleid	8
E Selectiecriteria biodiversiteit voor ondernemingen instellingen en projecten	10
F Selectiecriteria biodiversiteit voor staatsobligaties	16
G Biodiversiteit bij onze overige activiteiten	17
Bronnen	18
Bijlagen	19

A Inleiding

Dit beleidsstuk geeft een toelichting op de wijze waarop wij onze duurzaamheidscriteria toepassen als het gaat om biodiversiteit. Biodiversiteit, klimaat en mensenrechten zijn de pijlers van ons beleid. Met deze drie thema's bestrijken we bijna alle onderwerpen die van belang zijn bij de selectie van onze beleggingen:

- het thema mensenrechten legt de focus op de manier waarop we via onze investeringen omgaan met mensen;
- het thema klimaat gaat over de wijze waarop wij via onze investeringen het klimaat beïnvloeden;
- het thema biodiversiteit geeft aan hoe we via onze investeringen omgaan met milieu en natuur.

Deze drie thema's hebben een duidelijke samenhang. Wat hen bindt zijn de begrippen rechtvaardigheid en duurzaamheid.

Wij willen als financiële instelling bijdragen aan het behoud en de versterking van de biodiversiteit en van ecosystemen. Dit beleidsstuk beschrijft de duurzaamheidscriteria voor biodiversiteit die wij toepassen in de selectie van onze investeringen. Dit stuk beschrijft tevens de wijze waarop wij het onderwerp biodiversiteit invullen bij het uitbrengen van onze stem als aandeelhouder van beursgenoteerde ondernemingen en in de dialogen die wij met deze ondernemingen aangaat.

Beschrijving en belang van biodiversiteit

Biodiversiteit is de variatie aan levende organismen en de verscheidenheid aan relaties die zij met elkaar hebben in ecosystemen. Zij is een bron van welvaart, die maar gedeeltelijk in geld is uit te drukken. Biodiversiteit heeft voor velen een intrinsieke waarde die voldoende is om haar bescherming te legitimeren. Biodiversiteit levert via ecosystemen diensten die voor mensen economische, esthetische, religieuze en culturele waarden hebben. Bijvoorbeeld de productie van zuurstof, waterzuivering, voeding, brandstoffen, grondstoffen, medicijnen, bescherming en recreatie [1].

In de ecosystemen die deze diensten leveren, bestaat een fragiele balans tussen de verschillende dier-, plant- en micro-organismen. Daarom is het belangrijk om de biodiversiteit te beschermen. De bescherming van biodiversiteit en ecosystemen is dus niet alleen vanuit een morele overweging gewenst, maar ook vanuit economisch oogpunt noodzakelijk. Veel diensten en producten zijn immers sterk afhankelijk van de biodiversiteit [2].

Onze rol in biodiversiteit

Wij onderscheiden investeringen met een hoog en een laag 'biodiversiteitsrisico'. Hoe groot het risico is, hangt af van de vraag of een sector veel of weinig bijdraagt aan de bedreigingen van de biodiversiteit zoals geformuleerd in paragraaf C. Sectoren met een hoog biodiversiteitsrisico zijn bijvoorbeeld landbouw, visserij, bouw & bouwmaterialen, elektriciteitsproductie, bosbouw, mijnbouw en olie- & gaswinning. Sectoren met een veel minder negatief effect op de biodiversiteit en dus een laag risico, zijn bijvoorbeeld software en media & entertainment. In de bijlage vindt u de volledige sectormatrix.

Wij kunnen direct en indirect bijdragen aan het versterken van de biodiversiteit. De directe bijdrage is mogelijk door

effecten die zijn gerelateerd aan onze kantoororganisatie. De indirecte bijdrage is mogelijk via de effecten van onze kernactiviteit: investeren en beleggen. Voor een financiële instelling, dus ook voor ons, is de impact van de indirecte effecten aanzienlijk groter dan die van de directe effecten. Onze bijdrage aan de indirecte effecten staat dan ook centraal in dit beleidsstuk. Daarbij geldt dat ons beleggingsperspectief voor ons biodiversiteitsbeleid mondiaal is: wij beperken ons niet tot Nederland. Dat neemt niet weg dat wij ook voor onze directe effecten verantwoordelijkheid nemen. Dat leest u in hoofdstuk G.

B De uitgangspunten

De uitgangspunten voor onze duurzaamheidscriteria voor biodiversiteit zijn verschillende internationale verdragen en overeenkomsten op het gebied van biodiversiteit. Zo volgen wij voor biologische diversiteit, ofwel biodiversiteit, de definitie van de Convention on Biological Diversity (CBD) van 1992 [3]:

The variability among living organisms from all sources, including, inter alia, terrestrial, marine, and other aquatic ecosystems, and the ecological complexes of which they are part: this includes diversity within species, between species and of ecosystems.

(Vertaald: De variatie van levende organismes van elke afkomst, inclusief onder meer ecosystemen op land, in de zee en in andere wateren, en de ecologische complexen waarvan zij deel uitmaken. Dit houdt in: diversiteit van soorten, tussen soorten, en van ecosystemen.)

In het kort kan biodiversiteit worden omschreven als de variatie van het leven in al zijn verschijningsvormen. Biodiversiteit betreft dus niet alleen de diversiteit in soorten, maar ook genetische diversiteit en diversiteit in ecosystemen.

Gezonde ecosystemen leveren belangrijke diensten aan de mens, zoals schoon water, schone lucht en grondstoffen. Een afname aan biodiversiteit bedreigt het voortbestaan van ecosystemen en daarmee ook de levering van de diensten. Ecosysteemdiensten zijn er op verschillende niveaus, zoals lokale diensten (bestuiving door insecten), regionale diensten (waterreiniging, houtleverantie), en wereldwijde diensten (klimaatregulatie). Naast deze instrumentele waarde heeft biodiversiteit voor veel mensen en culturen ook een intrinsieke waarde.

Wij willen door onze investeringsactiviteiten bijdragen aan het behoud, de bescherming en waar mogelijk de versterking van de bestaande biodiversiteit. Daarbij volgen wij de doelstelling zoals verwoord in de CBD:

Het behoud van biologische diversiteit, het duurzame gebruik van haar onderdelen, en het eerlijk verdelen van de voordelen die uit het gebruik van genetische middelen voortvloeien.

Met onze investeringen willen wij bijdragen aan het behoud van dier- en plantensoorten en het behouden en verbeteren van ecosysteemdiensten. Alle beleggingen in projecten, bedrijven en leningen worden dan ook op hun positieve bijdrage aan biodiversiteit getoetst.

C Bescherming en versterking van de biodiversiteit

Uit het Millenium Ecosystems Assessment, MA [4] blijkt dat activiteiten van de mens de grootste problemen voor biodiversiteit veroorzaken. Belangrijke conclusies uit het MA zijn:

- Mensen hebben meer aan biodiversiteit dan alleen de bijdrage ervan aan de materiële welvaart en levensonderhoud. Biodiversiteit draagt bij aan veiligheid, veerkrachtigheid, sociale relaties, en vrijheid van keuzes en acties.
- Veranderingen in biodiversiteit door menselijk toedoen zijn in de afgelopen vijftig jaar sneller gegaan dan op enig ander moment in de geschiedenis. De oorzaken van de veranderingen die leiden tot verlies van biodiversiteit en veranderingen van ecosysteemdiensten zijn stabiel, verminderen niet en worden zelfs sterker. De vier waarschijnlijke toekomstscenario's die in de MA worden geschetst, voorspellen dat de snelheid van deze veranderingen groter zal worden.

Millennium Ecosystem Assessment (MA)

De Millennium Ecosystem Assessment (MA) is in 2000 in het leven geroepen door Kofi Annan, secretaris-generaal van de Verenigde Naties, en ging in 2001 van start. Het doel van de MA was om de gevolgen van veranderingen van ecosystemen voor het welzijn van mensen in te schatten. Tevens moest de MA een wetenschappelijke basis leggen voor maatregelen om het behoud en verantwoord gebruik van deze systemen te vergroten, evenals hun bijdrage aan het welzijn van de mens. Aan de MA hebben meer dan 1.360 experts over de hele wereld gewerkt. Hun conclusies zijn gebundeld in vijf technische boekwerken en zes samenvattingen. Deze bieden een wetenschappelijke inschatting op basis van de meest recente gegevens van de toestand en ontwikkelingsrichting van de ecosystemen van de wereld en de diensten die zij bieden (zoals schoon water, voedsel, hout, voorkoming van overstromingen en natuurlijke rijkdommen). Ook bevatten de rapporten mogelijkheden om duurzaam gebruik van ecosystemen te herstellen, behouden en vergroten.

Bron: www.millenniumassessment.org

Ondernemingen en instellingen dragen verantwoordelijkheid voor de biodiversiteit. Niet alleen omdat hun impact op de ecosystemen groot is, maar ook omdat hun bedrijfsvoering grotendeels afhankelijk is van de ecosysteemdiensten. Het verlies aan biologische diversiteit en ecosysteemdiensten kan dus vanuit twee gezichtsvelden bekeken worden: het 'impact perspective' en het 'dependency perspective'. [5]

Om de biodiversiteit te beschermen en te versterken, richten wij onze duurzaamheidscriteria op de bedreigingen voor biodiversiteit. Het 'impact perspective' staat dus centraal. De belangrijkste bedreigingen voor biodiversiteit volgens het MA zijn:

1. verandering van landgebruik (verlies van natuurlijke habitat);
2. klimaatverandering;
3. introductie van uitheemse soorten;
4. overexploitatie;
5. vervuiling.

Ad 1 Verandering van landgebruik

Steeds vaker worden bijvoorbeeld bossen gekapt om plaats te maken voor landbouwgrond, of wordt de groene ruimte rond steden volgebouwd. Hierbij is er vaak geen oog voor biodiversiteit. Daardoor verliezen soorten hun habitat. Ecosystemen hebben vaak een balans waarvan we nog maar weinig weten. Zo kan het verdwijnen van een enkele soort soms onverwacht al genoeg zijn om ecosysteemdiensten te verliezen. Bovendien kan er door verandering van landgebruik ook erosie ontstaan, waardoor juist in kwetsbare gebieden kostbare vruchtbare landbouwgrond verdwijnt.

Ad 2 Klimaatverandering

Klimaatverandering bedreigt soorten en ecosystemen. Regio's worden droger of juist natter of warmer, waardoor ecosystemen veranderen. De spreiding van soorten is voor een belangrijk deel afhankelijk van het klimaat. Plant- en diersoorten kunnen zich echter vaak niet snel genoeg aanpassen aan klimaatveranderingen. Andere soorten breiden zich juist uit naar gebieden waar ze voorheen niet voorkwamen en zorgen daar voor overlast.

Klimaatverandering kan ook ecosysteemfuncties vernietigen. Zo is de kans groot dat koralen massaal zullen verdwijnen doordat de toename van kooldioxide in de atmosfeer leidt tot verzuring van de oceanen. De koraalriffen verdwijnen dan als toeristische trekpleister. Klimaatverandering leidt ook tot verspreiding van ziekten in regio's waar ze eerder niet voorkwamen [6].

Ad 3 Introductie van uitheemse en invasieve soorten

De introductie van uitheemse soorten wordt vaak over het hoofd gezien als oorzaak van het verdwijnen van inheemse soorten. De introductie van een enkele uitheemse soort kan echter al leiden tot de uitroeiing van een complete andere soort. Het betreft dan invasieve soorten, die een bedreiging vormen voor andere soorten, ecosystemen, de economie of de gezondheid van de mens. De toevoeging 'invasief' is belangrijk omdat niet alle uitheemse soorten altijd een bedreiging vormen voor inheemse soorten. In ten minste de helft van de gevallen waarbij in de laatste eeuwen soorten zijn verloren, hebben uitheemse soorten een rol gespeeld. Een Nederlands voorbeeld is het uitzetten van vossen op Vlieland, die daar uitheems zijn en flink huishouden onder vogels.

Uitheemse soorten zorgen ook steeds meer voor economische schade doordat zij tuinbouw- en landbouwgewassen aantasten, zoals de Oost-Aziatische boktor in Nederland.

Ad 4 Overexploitatie

Overexploitatie van ecosystemen heeft sterk bijgedragen aan de uitroeiing van honderden soorten en het in gevaar brengen van nog veel meer soorten (zoals walvissen en veel grote Afrikaanse zoogdieren). De meeste uitroeiingen in de laatste eeuwen waren een gevolg van overexploitatie door jacht, visserij, landbouw en bosbouw. Een gevolg kan zijn dat ecosystemen vervolgens geen voedselbron meer zijn (visserij).

Ad 5 Vervuiling

Vervuiling met bijvoorbeeld organische en chemische stoffen (zoals persistent organic pollutants ofwel POP's) vormt een bedreiging voor veel soorten en ecosystemen. Giftige stoffen accumuleren in de voedselpiramide. Vooral organismen in de top van die piramide (zoals de mens) lopen het risico veel te hoge concentraties giftige stoffen in hun lichaam te krijgen. Een ander voorbeeld is het lozen van grote hoeveelheden afvalwater, wat ertoe kan leiden dat het leven volledig verdwijnt uit rivieren, meren en kustwateren.

D Biodiversiteitsbeleid

Ons duurzaamheidsbeleid op het gebied van biodiversiteit is erop gericht te investeren in ondernemingen, instellingen en projecten die bijdragen aan bescherming of verbetering van de biodiversiteit of die effectieve maatregelen nemen om bedreigingen te voorkomen of te compenseren.

Met ons duurzaamheidsbeleid willen wij voorkomen (preventie) dat onze investeringen leiden tot verlies aan soorten en biodiversiteitsdiensten. Voorbeelden zijn het behoud van bos en natuurgebieden, wat het voortbestaan van biodiversiteitsfuncties waarborgt; en de aanleg van reinigingsinstallaties om te voorkomen dat er gevaarlijke stoffen in de natuur terechtkomen. Wij kunnen ook met ons beleggingsbeleid het behoud van soorten en ecosysteemdiensten juist versterken, bijvoorbeeld door te beleggen in de aanleg van nieuw bos of zelfs nieuwe natuur.

Wij hanteren hierbij het perspectief van de klant. Deze wil enerzijds voorkomen dat zijn of haar geld terechtkomt bij de verkeerde activiteiten, en anderzijds met zijn of haar geld bijdragen aan verbetering van de biodiversiteit. Wij willen de klant garanderen dat zijn of haar bijdrage aan het voorkomen, opvangen en verminderen van het biodiversiteitsprobleem zo groot mogelijk is per gespaarde of belegde euro. Tegelijkertijd willen wij op de lange termijn een rendement behalen dat ons gezonde voortbestaan waarborgt en erkennen wij de noodzaak om de toevertrouwde middelen te beheren op een wijze die recht doet aan de verwachtingen van de klant.

Criteria voor biodiversiteit

Om onze doelen met betrekking tot biodiversiteit te realiseren hebben wij criteria ontwikkeld die aangeven wanneer activiteiten¹ in aanmerking komen voor een investering door ons. Een duidelijke beschrijving van deze activiteiten is van belang voor een goed begrip van ons duurzaamheidsbeleid. Voor de volledigheid: in dit beleidsstuk lichten we alleen ons duurzaamheidsbeleid voor biodiversiteit toe, en niet alle andere aspecten, zoals mensenrechten en klimaat, waar wij óók op toetsen.

Onze criteria voor biodiversiteit gelden voor alle investeringen in bedrijven en instellingen. Alle investeringen in aandelen, obligaties, projecten en staatsobligaties toetsten wij aan deze criteria. Ook bij het uitbrengen van onze stem op aandeelhoudersvergaderingen en bij dialogen met ondernemingen volgen wij het biodiversiteitsbeleid zoals beschreven in dit beleidsstuk.

In het beleidsproces 'bewaken selectiebeleid' zijn onze interne processen uitgewerkt in geformaliseerde procedures. Deze zorgen ervoor dat het beleid dat is vastgelegd in dit stuk, daadwerkelijk wordt geïmplementeerd en uitgevoerd.

Wij investeren in ondernemingen en instellingen die bijdragen aan bescherming of verbetering van de biodiversiteit. Dat doen wij door effectieve maatregelen te nemen of activiteiten te ontplooiën om de bedreigingen die het MA heeft

---

¹ Bewust hanteren wij de term 'activiteiten' in plaats van 'sectoren'. 'Activiteiten' is namelijk specifieker en geeft duidelijker aan waar het ons om te doen is. De term 'sectoren' is zo breed dat dit te weinig onderscheidend is.

vastgesteld, te voorkomen of te compenseren. Deze bedreigingen zijn, zoals eerder genoemd:

- verandering van landgebruik (verlies van natuurlijke habitat);
- klimaatverandering;
- introductie van uitheemse soorten;
- overexploitatie;
- vervuiling.

E Selectiecriteria biodiversiteit voor ondernemingen instellingen en projecten

---

Hieronder beschrijven wij de activiteiten die bedreigend kunnen zijn voor de biodiversiteit. Daarna volgt een opsomming van de sectoren waar deze activiteiten veel voorkomen. Ten slotte volgen de beoordelingsrichtlijnen waaraan ondernemingen in deze sectoren moeten voldoen om door ons te worden goedgekeurd. Wij keuren dus die ondernemingen en instellingen goed die met hun activiteiten en binnen hun invloedssfeer geen bedreiging vormen voor de biodiversiteit, of die voldoen aan de beoordelingsrichtlijnen.

Richtlijnen zijn voor ons niet vrijblijvend. Er kunnen zich in de praktijk echter situaties voordoen waarbij niet letterlijk wordt voldaan aan een gewenste maatregel, maar in de praktijk wel. Ook evolueren richtlijnen en kunnen er nieuwe en betere richtlijnen ontstaan. Wij nemen dit mee in onze beoordelingen.

De sectoren die hieronder niet genoemd worden, hebben een laag risico om de biodiversiteit te bedreigen. Dat is echter geen absolute waarheid. Het blijft noodzakelijk bij de selectie van ondernemingen en instellingen uit deze sectoren rekening te houden met mogelijke bedreigingen van de biodiversiteit.

De ketenverantwoordelijkheid van een onderneming of instelling is gedefinieerd als de activiteiten en invloedssfeer van de onderneming of instelling. Met de activiteiten en invloedssfeer bedoelen wij de onderneming of instelling zelf, en die delen van de keten waarop zij invloed kan uitoefenen of waarover zij zeggenschap heeft.

1. Verandering van landgebruik (verlies van natuurlijke habitat)

Activiteiten die de biodiversiteit bedreigen:

- De productie of het gebruik van biobrandstoffen van de eerste generatie.
- Activiteiten die een negatief effect hebben op beschermde of erkende natuurgebieden.
- Het kappen van oerbossen, tropische regenwouden, bossen met een hoog koolstofgehalte (High Carbon Stocks, HCS), mangrovebossen en het ontginnen van veenlanden is onacceptabel voor ons. Deze activiteiten leiden daarnaast ook tot uitstoot van broeikasgassen.
- Verandering in landgebruik dat negatief uitpakt voor de zogenaamde rodelijstsoorten [7]. Het hoeft hier dus niet te gaan om natuurgebieden, maar het betreft gebieden waar rodelijstsoorten van afhankelijk zijn.
- Drooglegging van wetlands (wat ook leidt tot uitstoot van broeikasgassen).
- Activiteiten in high conservation value areas (HCVA's). Naast wettelijk beschermde gebieden, gaat het hier om gebieden met een hoge biodiversiteitswaarde die (nog) niet beschermd zijn.

Betrokken sectoren:

- Landbouw, vooral de teelt van soja, palmolie en suikerriet.
- Veeteelt en viskweek.
- Bosbouw, papierindustrie, grootschalige papierverbruikers.
- De sector biobrandstoffen.

Beoordelingsrichtlijn:

- De onderneming of instelling volgt de IUCN-richtlijnen voor Protected Area Management Categories.
- De onderneming of instelling ontwikkelt geen activiteiten die vallen onder de categorieën I-IV van de IUCN, de UNESCO World Heritage Convention en de Ramsar Convention on Wetlands.
- De onderneming of instelling herstelt het oorspronkelijke ecosysteem na beëindiging van de activiteiten ter plekke.
- Geen drooglegging van wetlands.
- Het ontginnen van veenlanden is niet acceptabel voor ons.
- De onderneming of instelling identificeert bossen met een hoog koolstofgehalte, oftewel high carbon stocks (HCS) en beschermt deze bossen tegen houtkap
- Wanneer de onderneming of instelling hout uit oerbossen gebruikt, is dit uitsluitend hout met FSC-keurmerk (ancient forests).
- De onderneming of instelling respecteert HCVA's door palmolie en soja alleen te verbouwen conform de criteria van bijvoorbeeld het Braziliaanse Sojaplatform [8] en de Roundtable on Palmoil (voor palmolie) en alleen biomassa van de tweede generatie te gebruiken.
- Ondernemingen of instellingen in de houtketen voorkomen het gebruik van illegaal gekapt of verhandeld hout.

2. Klimaatverandering

Bedreigende activiteiten voor de biodiversiteit:

- Grootschalig gebruik van fossiele brandstoffen als bruinkolen, kolen, olie en gas,
- Ontbossing;
- Producten die in de gebruiksfase veel fossiele energie verbruiken, zoals vervoer over de weg en door de lucht op basis van verbrandingsmotoren.

Betrokken sectoren:

- Elektriciteitscentrales op fossiele energiebronnen.
- Grootverbruikers van fossiele energie zoals mijnbouw, de exploratie en productie van bruinkolen, kolen, olie en gas, basischemie, basismetaal en de productie van cement.
- Bosbouwbedrijven, papierfabrieken, grote papierverbruikers (uitgevers).
- Landbouwbedrijven.

Beoordelingsrichtlijn:

- Geen gebruik van fossiele brandstoffen voor de opwekking van elektriciteit.
- Geen activiteiten op het gebied van de exploratie en productie van fossiele energie, basischemie, basismetaal en cement.
- Duurzaam bosbeheer op basis van erkende richtlijnen voor duurzaam bosbeheer, zoals de FSC-richtlijnen.

Zie voor een meer uitgebreide onderbouwing het beleidsstuk Klimaat.

3. Introductie van uitheemse soorten

Bedreigende activiteiten voor de biodiversiteit:

- Introductie van uitheemse en invasieve soorten die een bedreiging kunnen vormen voor lokale soorten of ecosystemen.

Betrokken sectoren:

- Internationale transportbedrijven (luchtvaart en scheepvaart).
- Toerisme.
- Tuincentra en dierenwinkels.
- Land en tuinbouw
- Visserij

Beoordelingsrichtlijn:

- Beschikbaarheid van beleid om de introductie van invasieve soorten te voorkomen.

4. Overexploitatie

Bedreigende activiteiten voor de biodiversiteit:

- Handel in, of jacht op bedreigde diersoorten (bijvoorbeeld walvissen) die op de rode lijst staan.
- Niet-duurzame landbouw, bosbouw, visserij.

Betrokken sectoren:

- Bosbouw, landbouw en visserij.
- Sector biobrandstoffen.
- Textielproductie.
- Luxegoederen.
- Toerisme.
- Voedingsmiddelenindustrie.

Beoordelingsrichtlijn:

- Geen gebruik van rodelijstsoorten. Instellingen die zich juist inspannen om bedreigde diersoorten te beschermen door bijvoorbeeld fokprogramma's, vallen hier juist niet onder. Het bedrijf of de instelling moet voldoen aan CITES.
- Of bosbouw, landbouw of visserij duurzaam is, beoordelen wij op de beschikbaarheid van erkende keurmerken op het gebied van biodiversiteit zoals de keurmerken FSC (Forest Stewardship Council) voor hout en MSC (Marine Stewardship Council) voor vis, of op een werkwijze die daarmee vergelijkbaar is.
- De productie van commodity's die een grote ecologische impact kunnen hebben, zoals koffie, suiker, soja en palmolie, moet minimaal voldoen aan de best-practicecodes die voor deze commodity's zijn opgesteld door internationale forums, zoals de Roundtable on Palmoil voor palmolie.

Keurmerken zijn voor ons een goed hanteerbaar criterium om beleggingen te selecteren. Keurmerken zijn commerciële instrumenten. Wij willen ons niet committeren aan specifieke keurmerken. Keurmerken zijn immers onderhevig aan wijzigingen. Bovendien kunnen er nieuwe of zelfs betere keurmerken op de markt komen, waaraan wij niet bij voorbaat voorbij willen gaan.

5. Vervuiling

Bedreigende activiteiten voor de biodiversiteit:

- Activiteiten die kunnen leiden tot 'genetische vervuiling', zoals gentechnologie, waarbij genen terecht komen in soorten waarin ze van nature niet voorkomen.
- Activiteiten waarbij stoffen in het milieu komen waarvan de veiligheid niet is aangetoond. (Zie ook het beleidsstuk Mensenrechten voor gevaarlijke stoffen voor de mens.)
- Activiteiten waarbij stoffen (bijvoorbeeld meststoffen) in zulke grote hoeveelheden in ecosystemen terecht komen, dat deze ze niet of onvoldoende kunnen verwerken.

Betrokken sectoren:

- Landbouw, bosbouw, visserij.
- Gentechnologiebedrijven.
- Chemie.
- Voedingsmiddelenindustrie.
- Mijnbouw, olie- en gaswinning.
- Metaalbewerking.
- Elektronica.
- Afvalverwerking.
- Textielproductie.
- Farmacie.

Beoordelingsrichtlijn:

- Activiteiten van ondernemingen moeten voldoen aan het Cartagena-protocol. In de praktijk betekent dit dat een onderneming die werkt met genetisch gemodificeerde organismen (GMO), moet voldoen aan de geldende wet- en regelgeving. Gezien het investeringsbeleid dat wij volgen voor GMO en dat is vastgelegd in de notitie GGO Beleid [9], voldoen wij hier automatisch aan.
- Geen ongezuiverde lozingen in lucht en water, geen lozingen in de bodem.
- Bij export van bestrijdingsmiddelen volgt de onderneming of instelling de Rotterdam Convention.
- Bij chemisch afval volgt de onderneming of instelling de Basel Convention.
- Bij persistent organic pollutants (POP's) volgt de onderneming of instelling de Stockholm Convention;
- Bij stoffen die de ozon aantasten volgt de onderneming of instelling het Montreal Protocol.
- Over de registratie van effecten van chemische stoffen zijn internationaal diverse regels afgesproken, zoals Reach voor de EU en GHS. Wij verwachten dat de onderneming of instelling daaraan deelneemt.

Voorwaarden voor een positieve beoordeling

Wij beoordelen ondernemingen en instellingen positief wanneer zij:

- beleid hebben geformuleerd op het gebied van biodiversiteit waarbij bovenstaande punten aan bod komen;
- zij dit beleid monitoren en
- zij daarover verslag doen conform de richtlijnen van het Global Reporting Initiative (GRI) op het gebied van biodiversiteit.

Compensatie

Een onderneming of instelling kan verlies aan biodiversiteit compenseren (set off). Wij kunnen dat positief beoordelen, mits zij voldoet aan de voorwaarden voor een goede compensatie gebaseerd op het principe van 'no net loss', geen nettoverlies aan biodiversiteit:

- **Gelijke kwaliteit**
Bijvoorbeeld: verlies van een wetland op de ene plek kan alleen gecompenseerd worden door de aanleg van een nieuw, vergelijkbaar (oppervlakte, soortenrijkdom) wetland elders.
  - **Gelijktijdigheid**
De tijd tussen het moment dat het ene gebied verloren gaat en de aanleg van het nieuwe gebied mag niet te lang zijn, dat wil zeggen, hooguit enkele jaren.
  - **Uitvoering gegarandeerd**
Afspraken over de uitvoering van compenserende maatregelen moeten voldoende juridisch zijn vastgelegd.
- Bij de beoordeling van deze punten kunnen wij afgaan op de beoordeling van (lokale) gerenommeerde natuurorganisaties. Het Business and Biodiversity Offsets Programme (BBOP) ontwikkelt methoden en proefprojecten voor compensatie, zoals de 'BBOP Biodiversity Offset Principles'. Wij nemen bij de beoordeling van concrete compensatieprojecten de richtlijnen en inzichten van de BBOP mee. Het is echter te vroeg deze als standaarden te gebruiken.

Betrouwbaarheid informatie

Lang niet altijd kunnen wij over voldoende betrouwbare informatie beschikken om de criteria voor biodiversiteit met volledige zekerheid te kunnen toepassen. Wij zijn daarbij afhankelijk van de informatie van derden. Als er onvoldoende betrouwbare informatie is over punten die voor ons essentieel zijn, zien wij af van een investering.

Extra voorwaarden

Bij projectfinancieringen volgen wij, behalve de hiervoor genoemde criteria, tevens de Equator Principles (www.equator-principles.com). Voor biodiversiteit moeten projecten volgens de Equator Principles voldoen aan de IFC Performance Standard 6: Biodiversity Conservation and Sustainable Natural Resource Management. Wij willen niet alleen voorkomen dat zij direct betrokken wordt bij activiteiten die de biodiversiteit bedreigen, maar ook dat zij indirect betrokken raakt bij investeringen in zulke activiteiten.

Ten slotte onderzoeken wij of onze beleggingen voldoen aan lokale wet- en regelgeving op het gebied van biodiversiteit, zoals de European Habitat and Bird Directive.

Wij kunnen projecten ook selecteren omdat ze juist bijdragen aan versterking van de biodiversiteit.

Uitsluiten versus toelaten

Het is meestal niet mogelijk onderscheid te maken tussen niet investeren in activiteiten die we afkeuren, en wel investeren in activiteiten die we goedkeuren. Wanneer we bijvoorbeeld niet investeren in bosbouw zonder FSC-keurmerk, betekent dat automatisch dat we alleen investeren in bosbouw mét FSC-keurmerk. De uitkomsten van beide keuzes zijn vaak hetzelfde. In beide gevallen moeten we definiëren wat duurzame bosbouw is. Voor ons zijn die definities gelijk. Uitsluiting van de ene activiteit betekent automatisch toelating van de andere activiteit. In de praktijk kan echter een verschil ontstaan doordat de uitsluitingsvraag (wat willen we niet) nog veel vaker voorkomt dan de toelatingsvraag (wat willen we wel). Daar is een eenvoudige verklaring voor: er zijn veel meer activiteiten die niet aan onze criteria voldoen dan die wel aan onze criteria voldoen. Zo zijn er erg weinig duurzame bosbouwactiviteiten die voldoen aan onze duurzaamheidscriteria en aan alle investeringsvoorwaarden.

F Selectiecriteria biodiversiteit voor staatsobligaties

Wij beoordelen ook landen op hun biodiversiteitsprestaties. Die prestaties wegen mee in de selectie van staatsobligaties. Wij sluiten landen van beleggingen uit die niet actief bijdragen aan bescherming van biodiversiteit doordat zij de onderstaande internationale verdragen tot behoud van biodiversiteit niet onderschrijven. Deze verdragen richten zich vooral op het behoud van soorten en van ecosystemen. De belangrijkste verdragen waarmee wij rekening houden bij het beoordelen van staatsobligaties zijn:

- Convention on Biological Diversity (CBD),
- Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES),
- Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals,
- The International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture,
- Convention on Wetlands (ook bekend als de Ramsar Convention),
- UNESCO World Heritage Convention (WHC),
- UN Convention on the Law of the Sea,
- Cartagena Protocol.

Landen moeten tevens tot de betere behoren op de volgende internationale indices (zie ook het beleidsstuk Staatsobligaties):

	Onderwerp	Toelichting keuze	Indicator
1.	Klimaatverandering	Een van onze hoofdthema's	Uitstoot broeikasgassen per inwoner
2.	Aandeel duurzame energie	Belangrijke oplossing voor het klimaat- en energievraagstuk	Waterkracht en duurzame energie als percentage van de totaal opgewekte elektriciteit
3.	Kernenergie	Leidt tot uitsluiting bij ondernemingen	Gebruik of productie per inwoner
4.	Waterverontreiniging	Goede indicator voor het milieubeleid van een land	Emissies van fosfaat en nitraat in het water
5.	Luchtverontreiniging	Goede indicator voor het milieubeleid van een land	Uitstoot van zwaveloxides per inwoner
6.	Afvalverwerking	Goede indicator voor het milieubeleid van een land	Hergebruik van papier en glas
7.	Natuurbehoud	Van belang voor het behoud van biodiversiteit	Aandeel beschermd natuurgebied van het totaal

Van deze milieuonderwerpen zijn vooral klimaatverandering (1), waterverontreiniging (4), luchtverontreiniging (5) en natuurbehoud (7) van belang voor biodiversiteit. Hierbij tekenen wij aan dat er momenteel geen goede, bruikbare wereldwijde maatstaf beschikbaar is voor waterverontreiniging.

G Biodiversiteit bij onze overige activiteiten

Biodiversiteit en engagement

Bij tussentijdse evaluaties van de beleggingen in het universum van zowel onze fondsen als de financiële instelling zelf kan blijken dat een bepaalde belegging lager scoort dan de rest van de sector in prestaties op gebied van biodiversiteit. Dat kan er uiteindelijk toe leiden dat wij die belegging afstoten. Voordat we daartoe overgaan, benaderen we de betreffende onderneming of instelling actief met de vraag om de biodiversiteitsprestatie te verbeteren. Het doel hiervan is om ondernemingen en instellingen in het universum die achterblijven met hun biodiversiteitsprestatie, via de dialoog aan te sporen tot een betere prestatie. Zie hiervoor ook ons Engagement Beleid [10].

Biodiversiteit en stemmen

Als belegger in aandelen van beursgenoteerde ondernemingen bezitten de beleggingsfondsen stemrecht. Wij stemmen op aandeelhoudersvergaderingen vóór maatregelen om de biodiversiteitsprestatie te verbeteren en, als dat aan de orde is, vóór stemvoorstellen waarbij een relatie wordt gelegd tussen de beloning van het bestuur van de onderneming en de biodiversiteitsprestatie. Vooral in de Verenigde Staten, maar in de toekomst waarschijnlijk ook in andere regio's, staan regelmatig 'shareholder proposals' (voorstellen van aandeelhouders) op de agenda's van aandeelhoudersvergaderingen die ondernemingen vragen hun biodiversiteitsprestaties te verbeteren. Dat kunnen zij doen door bijvoorbeeld te investeren in compenserende maatregelen (zoals het aanplanten van nieuw bos bij het kappen van bestaand bos) of in duurzaam geproduceerde grondstoffen. Wij stemmen voor dergelijke voorstellen. Ook stemmen wij in voorkomende gevallen voor meer transparantie over en doelstellingen voor biodiversiteitsprestaties. Zie ook ons Stembeleid [11].

Ons kantoor en biodiversiteit

'Practice what you preach' is de leidraad bij de vertaling van ons biodiversiteitsbeleid voor onze eigen kantoororganisatie. Bij het managen van onze effecten op biodiversiteit focussen wij op het klimaat en het gebruik van papier. Deze aspecten zijn immers het meest materieel voor onze kantoororganisatie (uitgebreidere informatie hierover vindt u in het beleidsstuk Klimaat).

Wij hebben twee hoofddoelstellingen bij het beheersen van de effecten van onze eigen organisatie op de biodiversiteit:

- wij blijven een volledig klimaatneutrale kantoororganisatie;
- vermindering van het papierverbruik per rekening.

Onze subdoelen in het kader van de biodiversiteit zijn:

- vermindering van de feitelijke CO₂-uitstoot per fte;
- volledige compensatie van alle CO₂-emissies;
- leaseregeling gericht op vermindering van de uitstoot van broeikasgassen; wij kopen groene stroom in.

Bronnen

- [1] World Resources Institute, the Meridian Institute, and the World Business Council for Sustainable Development (2008) The Corporate Ecosystem Services Review: Guidelines for Identifying Business Risks & Opportunities Arising from Ecosystem Change. Version 1.0. Washington, DC.
- [2] TEEB 2009, The Economics of Ecosystems and Biodiversity
- [3] Convention on Biological Diversity, UN Earth Summit Report, 1992
- [4] World Resources Institute, Washington, DC, Millennium Ecosystem Assessment, 2005. Ecosystems and Human Well-being: Biodiversity Synthesis
- [5] Nyenrode, Identification and development of opportunities for biodiversity information services for rating agencies. September 2009
- [6] Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde 2009, 153:B513, Klimaatverandering ook een probleem voor de gezondheidszorg (www.ntvg.nl/publicatie/klimaat-verandering-ook-een-probleem-voor-volledig)
- [7] IUCN Red List (Januari, 2010), www.iucnredlist.org
- [8] Social Responsibility Criteria for Companies that Purchase Soy and Soy Products, mei 2004
- [9] Notitie GGO-Beleid, 26 november 2008
- [10] Engagementbeleid, april 2008
- [11] Duurzaam Stembeleid, maart 2010

Bijlagen

Biodiversiteit, ecosystemen en ecosysteemdiensten

Biodiversiteit is de variatie aan planten, dieren en micro-organismen. Samen vormen zij allerlei soorten ecosystemen, die op hun beurt uiteenlopende ecosysteemdiensten leveren aan mensen. Die diensten kunnen onder druk komen te staan doordat een ecosysteem aan kracht verliest wanneer bepaalde soorten verdwijnen. Hoe dat precies werkt, weten we vaak nog niet. Dat is een extra reden om voorzichtig te zijn met het ingrijpen in de biodiversiteit en de ecosystemen.

De diensten die ecosystemen leveren, zijn in te delen in de volgende vier groepen:

Goederen	Culturele diensten	Regulerende diensten	Ondersteunende diensten
Voedsel Hout Brandstof Genen Schoon water	Spirituele en religieuze waarden Kennis Educatie Inspiratie	Bestuiving Ziektebestrijding Waterberging Klimaatregulering Afremsen erosie	Zuurstofproductie Waterkringloop Vruchtbare grond Nutriëntenkringloop

Bron: Global Biodiversity Outlook 2, CBD, pagina 14